

Подальшу свою роботу ми вбачаємо в розробці методу проектів та застосування їх на заняттях з педагогічних дисциплін.

Література

1. Алферова А.Д. Опыт и проблемы повышения психологической компетентности учителя / А.Д. Алферова // Вопросы психологии. — № 5. — 1988. — С. 116-120.

2. Бондар С. Компетентність особистості - інтегрований компонент навчальних досягнень учнів / С.Бондар // Біологія і хімія в школі. — 2003. — №2. — С. 8-9.

3. Гужва Т. Английский язык. Разговорные темы: [для абитуриентов, слушателей курсов, студентов филологических факультетов] / Т. Гужва. — 2-е изд., исп. — К.: Тандем, 1997. — 352 с.

4. Глинянюк Н.В. Півщення психологічної компетентності педагогів у системі післядипломної освіти / Н.В.Глинянюк // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції [«Тенденції розвитку методичної роботи в системі післядипломної освіти»], (Івано-Франківськ, 2003 р.) / ОІППО. — Івано-Франківськ, 2003. — С. 60-64.

5. Життєва компетентність особистості: [науково-методичний посібник / за ред. Л.В. Сохань, І.Г. Єрмакова та ін.]. — К.: Богдана, 2003. — 520 с.

6. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / [Під заг. ред. О.В. Овчарук]. — К.: К.І.С., 2004. — 112 с.

7. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования / А.Хуторской // Народное образование, 2003. — №2. — С. 58-64.

ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

УДК: 372.21+701.17+371.4

Соцька О. П.

У статті розглянуто наукові засади формування художньо-естетичних інтересів як одного з показників художньо-естетичного розвитку дошкільників; розкриваються особливості естетичних інтересів, сутність поняття «художньо-естетичний інтерес», подаються характеристики «художньо-естетичних інтересів».

Ключові слова: художньо-естетична діяльність, художньо-естетичні інтереси, пізнання, естетичні враження, художньо-естетичний розвиток.

ХУДОЖЕСТВЕННО-ЭСТЕТИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Соцькая Е. П.

В статье рассматриваются теоретические основы формирования художественно-эстетических интересов; рассматриваются особенности эстетических интересов, раскрывается сущность понятия «художественно-эстетический интерес», подаются характеристики художественно-эстетических интересов, подаются направления художественно-эстетического развития детей дошкольного возраста в процессе ознакомления с природой.

Ключевые слова: художественно-эстетическая деятельность, художественно-эстетические интересы, познание, эстетические впечатления, художественно-эстетическое развитие.

ARTISTICALLY-AESTHETIC DEVELOPMENT OF PRESCHOOL CHILDREN

Sotskaya L. P.

In article theoretical bases of formation of is art-aesthetic interests are considered; features of aesthetic interests are considered, the essence of concept « is art-aesthetic interest» reveals, characteristics of is art-aesthetic interests move, directions of is art-aesthetic progress of children of preschool age during acquaintance with the nature move.

Keywords: is art-aesthetic activity, are art-aesthetic interests, knowledge, aesthetic impressions, is art-aesthetic progress.

Сучасний етап розвитку суспільства висуває досить високі вимоги до творчого потенціалу особистості.

Однією з визначальних складових творчої особистості в процесі художньо-естетичної діяльності виступають *художньо-естетичні інтереси*. Означена категорія входить до структури інтересу як один із його видів, йому властиві специфічні особливості, які потребують детальнішого розгляду.

Розглянемо сутність поняття «інтерес». Філософське осмислення феномена «інтерес» прослідковується у працях П. Гольбаха, К. Гельвеція. Так, П. Гольбах розглядає поняття «інтерес» у взаємозв'язку із поняттям «мораль». Філософ визначав інтерес як «єдиний мотив людських дій» [2, с. 204]. К. Гельвенцій трактує поняття «інтерес», розмірковуючи про фізичні й духовні закони Всесвіту: «Якщо фізичний світ підлягає законам руху, то світ духовний не менше підлягає законам інтересу» [1, с. 32-34].

У соціології поняття «інтерес» визначається як «об'єктивна причина діяльності суб'єкта (окремої людини, класу, суспільства), спрямованої на задоволення певних потреб»; у психології та педагогіці - «форма прояву пізнавальної потреби, яка забезпечує спрямованість особистості на усвідомлення мети діяльності й тим самим сприяє орієнтації, ознайомленню з новими фактами, більш повному і глибокому відображенню дійсності» [3, с. 147].

Найбільш детально інтерес розглядається у зарубіжній (Ф. Бертон, Дж. Брунер, Й. Герbart, П. Екман, Р. Плутчик та ін.) та вітчизняній (Л. Божович, В. Бондаревський, О. Дусавицький, О. Запорожець, С. Киперман, О. Киричук, Г. Костюк, О. Леонтьєв, Н. Морозова, В. М'ясищев, Д. Писарєв, М. Поддьяков, Н. Постнікова, С. Рубінштейн, Б. Теплов, І. Цветков та ін.) психологічній науці.

Так, С. Рубінштейн розглядав інтерес як стимул, що діє на основі своєї усвідомленої значущості та емоційної привабливості [6, с. 385]. Учені (Л. Аверьянов, М. Варій, Д. Ельконін, В. Ординський) вважають дотичними до поняття «інтерес» такі емоції, як-от: допитливість, цікавість, радість пізнання та ін., які входять до розряду необхідних конструктивних розумово-пізнавальної діяльності [7, с. 18]. Н. Морозова визначає інтерес як «емоційно-пізнавальне ставлення до предмета, що виникає з емоційно-пізнавального пережи-

вання, чи безпосередньо до вмотивованої діяльності та переходить в емоційно-пізнавальну спрямованість особистості» [5, с. 11]. Ученою виокремлено критерії та групи ознак інтересу, описані три різновиди інтересу (епізодичне переживання, стійкий інтерес, спрямованість особистості) [5, с. 11]. Виокремлено обов'язкові моменти, що характеризують інтерес на всіх його етапах (позитивні емоції відносно до діяльності, наявність пізнавального боку цієї емоції (радість пізнання), наявність безпосереднього мотиву самої діяльності). У зв'язку з цим, дослідниця описала структуру інтересу та визначила його обов'язкові складові (емоційний компонент, інтелектуальний компонент, вольовий компонент) [5, с. 44].

Роль інтересу як педагогічної категорії в навчанні дітей підкреслювали ще педагоги минулого (М. Чернишевський, К. Ушинський, Н. Крупська, А. Макаренко, В. Сухомлинський). Вони відзначали його значний вплив на якість навчання, а також низьке засвоєння знань безпосередньо пов'язували з відсутністю інтересу до навчання і невмінням педагогів його стимулювати.

В. Сухомлинський у праці «Серце віддаю дітям» яскраво і переконливо показав, що успіх роботи вихователя, спрямованої на гармонійний розвиток дітей, можливий лише за глибокого знання їхнього духовного життя та особливостей розвитку кожної дитини, врахування їхніх інтересів. У статті «Інтерес до навчання – важливий стимул навчальної діяльності учнів» В. Сухомлинський зауважував, що позитивні емоції дітей, які виникають у процесі навчання, відіграють величезну роль у вихованні бажання вчитися. Завдання вчителя полягає в тому, щоб постійно розвивати в дітей позитивне почуття задоволення навчанням, щоб з цього почуття виник і ствердився емоційний стан – палке бажання вчитися.

У сучасній науці поняття «інтерес» розглядається як «важливий чинник гармонійного розвитку індивідууму: прояв внутрішнього світу об'єкта та сукупність цінностей людської культури» (А. Ф. Люєв).

У педагогічній науці розгляд категорії «інтерес» відстежується в роботах таких учених, як А. Богущ, В. Павленчик, Л. Славина, Н. Соловійова, В. Сухомлинський, Г. Стадник.

Незважаючи на численні дослідження інтересу, художньо-естетичний, складовими якого є естетичний та художній інтереси, вивчені недостатньо. Особливість досліджень, полягає в тому, що художньо-естетичні інтереси розглядають з різних позицій. Так, на думку вчених (Б. Г. Ананьєв, О. Н. Дем'янчук, М.С.Каган) естетичний інтерес спрямований на засвоєння прекрасного в мистецтві та оточуючій дійсності, а художній - на художню діяльність у різних видах мистецтва, формування одного з цих інтересів веде за собою поглиблення та розширення іншого. Значний інтерес мають наукові праці В.О.Філіпової та Г. І. Щукіної, які побудовані на порівняльному аналізі пізнавального та естетичного інтересів, адже формування естетичного інтересу тісно пов'язане з *пізнавальним інтересом*. Естетичний інтерес формується у взаємодії з пізнавальним інтересом, залежить від широти, особливої спрямованості та його рівня; він виникає на основі сформованого рівня пізнавального інтересу, може випереджати його в розвитку, або відставати від нього, але завжди пов'язаний з процесом пізнання, підпорядковуючись йому. У цьому зв'язку з'явилася тлумачення естетичного інтересу як «спрямованості осо-

бистості на засвоєння естетичної цінності, естетичних властивостей предметів та явищ, які викликають складний комплекс емоцій, переживань, оцінних суджень». Зокрема, естетичний інтерес О.Н.Дем'янчук розглядає як вибірково спрямованість особистості на пізнання мистецтва саме під впливом його емоційної привабливості.

Отже, до специфічних особливостей естетичних інтересів відносимо таке: підвищений емоційний чинник; взаємозв'язок об'єктивного та суб'єктивного; безкорисність, оскільки предметом задоволення є процес естетичної насолоди.

За В.О.Філіповою та Г. І. Щукіною *показниками естетичного інтересу* виступають: емоційний відгук на естетичну цінність; узагальнений характер ставлення до об'єкта естетичної цінності; відгук на естетичну діяльність; прояв індивідуальності у виборі естетичних цінностей; цілеспрямованість на спілкування з естетичним об'єктом; захоплення процесом естетичної діяльності; цілісне сприймання естетичного об'єкта та ін.

Художній інтерес є органічною складовою естетичного інтересу. Це поняття ще остаточно невизначене в сучасних естетичних дослідженнях та мистецтві. Здебільшого стверджується, що художній інтерес спрямований на засвоєння прекрасного в мистецтві, формує естетичне ставлення до нього. Учені (П.І.Буцаєв, Є.В Квятковский, Б.М. Теплов та ін.) висловили думку, що він сприяє всебічному розвитку особистості, її творчої уяви, здатності співпереживати, розвитку естетичних почуттів та смаків.

Художній інтерес реалізується в таких напрямках: сприймання художнього твору, набуття знань в галузі мистецтва, виконавській творчості та продуктивній діяльності, а естетичний інтерес формується в будь-якому виді діяльності. Художній інтерес формується одним із перших. На думку науковців О. Н. Дем'янчук, О. А. Комаровської, В. О. Філіппова, у старшому дошкільному віці започатковується формування основних елементів естетичних інтересів. Спектр сучасних досліджень характеризують художньо – естетичні інтереси дітей старшого та молодшого шкільного віку як усвідомлене прагнення та вміння дитини виділити з довкілля естетичні об'єкти або їх естетичні властивості; для них властива емоційність сприймання естетичних та художніх цінностей, наявність співпереживань, бажання займатись художньою діяльністю. Нами була здійснена структуризація етапності розвитку інтересів дітей дошкільного віку: відсутність інтересу; зацікавленість одним з видів мистецтва; допитливість; відносно стійкий інтерес.

На основі наявних теоретичних узагальнень, визначимо *художньо – естетичний інтерес* як *складне особистісне утворення, вибірково активність, спрямовану на вивчення предметів та явищ оточуючої дійсності та мистецтва*; він сприяє розвитку естетичних почуттів, розвивається в процесі різних видів художньо – творчої діяльності.

Оскільки художньо-естетичний інтерес є складовою частиною інтересу, відзначимо, що означеному поняттю притаманні ті ж самі характеристики, що й інтересу: характеризуються вибірковою спрямованістю психічних процесів; є збудником активності, психічних процесів та діяльності суб'єкта; мають об'єкт – суб'єктивну природу; це своєрідний сплав емоційних, вольових та мисленневих процесів, в основі якого лежить *пізнання*. Художньо – естетичні інтереси певною мірою залежать від суспільства, соціальних груп, інди-

відуальної суті суб'єкта, їх можна визначити критеріями *духовної культури особистості*.

Становлення духовної культури здійснюється у процесі естетичного виховання, у процесі якого формуються естетичні смаки, естетичні потреби та естетичні інтереси суб'єкта, відбувається естетичний розвиток особистості. Безперечно, підґрунтя становлення естетичної культури особистості закладаються у дошкільному віці. Старший дошкільний вік характеризується як особливий період у вихованні та естетичному розвитку дитини, це пояснюється особливостями естетичного сприймання старших дошкільників. У цьому зв'язку важливо починати формувати художньо – естетичні інтереси саме в цей віковий період, адже недоліки допущені в дошкільній подолати важко, а той неможливо, зовсім.

Могутнім засобом естетичного розвитку дошкільників виступає *природа*. Саме в процесі спілкування з природою створюються сприятливі умови для здійснення низки завдань естетичного виховання: формування естетичних вражень у дітей, навчання розуміння творів мистецтва (пейзаж, натюрморт тощо), відтворення *краси* в різних видах художньо-естетичної діяльності.

Ще В. О. Сухомлинський приділяв багато уваги питанню ролі природи в естетичному вихованні дітей молодшого віку. Першоджерелом знань для молодших дітей, на його думку, повинна стати природа рідного краю, бо вона з її причинно-наслідковими зв'язками, з живим і нескінченним процесом розвитку є основою тих образів, картин, які не тільки збагачують уявлення про довколишній світ, але й навчають думати.

На своєрідність формування у дітей естетичних вражень вказував у свій час К. Ушинський, вважаючи, що краса природи передусім сприймається дорослими і вже через них – дітьми. У дослідженні Є. Фльориної, означена думка була підтверджена експериментально. Учена наполягала на тому, що в естетичному вихованні слід прагнути до єдності емоційного і пізнавального. У процесі сприймання потрібно розширювати і поглиблювати асоціативні зв'язки дітей, процеси аналізу і синтезу, активізуючи розумовий процес і емоційне ставлення до сприймання. Велику роль у цьому має емоційна чутливість педагога, його вміння не лише побачити красу природи, але й доступно донести її до дітей з тим, щоб сформувати естетичні цінності, важливі не лише для естетичного розвитку особистості, але й для гуманного ставлення до довколишньої природи.

На думку, Н. Яришевої, основний шлях формування естетичних вражень – це спостереження природи, доповнені розповіддю вихователя про естетичні властивості об'єктів природи, красу довколишнього світу. Дослідження Е. Нікітіної довели, що дошкільники здатні сприйняти красу пейзажу. Користуючись іншими засобами – поетичним словом, ілюстративним матеріалом, технічними засобами навчання, вихователь може закріпити, поновити естетичні враження, набуті у процесі спілкування з природою.

Як свідчать дослідження Н.Зубаревої, діти емоційно чутливі до сприймання художніх картин, особливо із зображенням природи, яке близьке їхньому досвіду. Більшість дітей мають запас вражень від спостереження у природі і при вмілому керівництві процесом сприймання, здатні сприймати природу, зображену художником. Автор підкреслює, що сприймання дітьми художніх картин носить метафоричний характер при визначенні настрою картини, що активізує образні вислови дітей, робить процес сприймання дитиною більш

емоційним і образним, сприяє розвитку естетичних почуттів. Серед засобів активізації сприймання дітьми художнього образу картини Н.Зубарева виокремлює запитання педагога, які мотивують дітей по-іншому подивитись на картину: не механічно виокремлювати зображене на картині, а спробувати побачити головне, цікаве з позиції художника.

Естетичні враження, які формуються у дітей у процесі ознайомлення з природою, є важливою умовою розуміння мистецтва пейзажу і натюрморту. Дослідження учених (Н. Зубарева, Л. Компанцева) довели, що сприймання пейзажу є процесом накладання вражень від природи на твір мистецтва – пейзаж. Чим яскравіше будуть особистісні враження, тим вищій інтерес, та асоціації викличе художній твір, що й забезпечить його сприймання і розуміння.

Розвиток художньо-естетичних інтересів відбувається у різних видах художньо-естетичної діяльності: образотворчій, музичній, театралізованій, художньо-мовленнєвій, у яких поєднується образне відображення внутрішнього світосприймання, емоційно-чуттєвого ставлення до дійсності як особистісна потреба самовираження засобами художньої творчості, вербальних та невербальних засобів виразності.

Художньо-естетична діяльність як естетична категорія розглядається у співвідношенні естетичної і художньої діяльності, естетична діяльність — це будь-яка людська діяльність у її загальнолюдському вимірі, хоча загальнолюдське не вичерпується естетичним. Разом з красою зміст загальнолюдського складають добро, істина, свобода тощо [4].

У межах естетики метою естетичної діяльності є перетворення дійсності за законами краси (за законами ритму, симетрії, пропорції, гармонії тощо). Це пов'язує естетичну діяльність із творчою, яка акцентує на перетворювальному характері впливу, естетичний намір, вносить якісний сенс, «надією» цього перетворення. Зв'язок між естетичним та творчим характером людської діяльності є діалектичним, відсутність будь-якого аспекту позбавляє сенсу діяльності в цілому.

Художньо-естетична діяльність як категорія естетики визначається через змістовно-сенсовий аспект результату творчого відображення дійсності у процесі різних видів творчої діяльності суб'єкта чи цілого колективу.

Отже, процес формування художньо-естетичних інтересів відбувається у художньо-естетичній діяльності засобами мистецтва та його різновидів, і знаково-символічної системи культури, де художньо-естетичний інтерес виступає передумовою розвитку творчої особистості, спроможної до творчого самовираження, самоактуалізації і соціалізації до сучасних умов.

Як результат формування художньо-естетичних інтересів дитини відбувається художньо-естетичний розвиток, який реалізується за принципами побудови навчально-виховного процесу - культуровідповідності, природовідповідності навчання і виховання дітей, за принципом екологізації освітнього простору, за краєзнавчим принципом та ін.

Розглядаючи художньо-естетичний розвиток дітей на підставі взаємозв'язку *культура – мистецтво – природа – освіта* ми дійшли таких висновків: 1. Здійснення роботи з ознайомлення дітей з природою потребує *глибокого усвідомлення комплексу завдань*, спрямованих на використання природи для всебічного розвитку дітей; 2. Проведення змістової роботи з ознайомлення дітей з природою вимагає від вихователів *широкого*

кола знань природи рідного краю, емоційної чутливості, зацікавленості, спостережливості. 3. Однією з провідних умов результативності навчально-виховної роботи з ознайомлення дошкільників з природою є поєднання чуттєвого і раціонального у пізнанні природи, їх оптимального взаємозв'язку. 4. Важливо на основі розуміння пізнавальних можливостей дітей творчо використовувати різноманітну палітру наочних, практичних і словесних методів. 5. Комплексність та варіативність планування роботи з ознайомлення дітей з природою. 6. Індивідуалізація процесу навчання, що реалізується у більш ширшому використанні індивідуальних форм роботи. 7. Відсутність жорсткої адресності щодо віку дітей стосовно визначення змісту ознайомлення з природою, орієнтація на формування у дошкільників досить широкого кола знань про довколишню природу: представників флори і фауни рідного краю, природних явищ, їх взаємозв'язки.

Література

1. Гельвенций К. А. «Об уме» / К. А. Гельвенций. — М., 1938. — 315 с.
2. Гольбах П. А. Избранные произведения: в 2 т. / П. А. Гольбах. — Т. 2. — М., 1963. — 613 с.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. — Київ: Либідь, 1997. — 376 с.
4. Эстетика: Навч. посіб. / М. П. Колесніков, О. В. Колеснікова, В. О. Лозовой та ін.; За ред. В. О. Лозового. — К.: Юрінком Інтер, 2003. — 208 с. — Бібліогр.: - С. 202–205.
5. Морозова Н. Г. Учителю о познавательном интересе / Н. Г. Морозова. — М.: Знание, 1979. — 46 с.
6. Рубинштейн С. Л. Бытие и сознание / С. Л. Рубинштейн. — М., 1965. — 416 с.
7. Эльконин Д. Б. Психология игры / Д. Б. Эльконин. — 2-е изд. — М.: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 1999. — 360 с.

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПРИВАТНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ПЕРІОДИЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ

УДК: 37 (477) «1991 - 2011»

Литвиненко Т. А.

Проаналізовано етапи виникнення і розвитку приватної вищої освіти, її роль і значення в сучасному освітньому просторі України. Вказано на переваги та труднощі у функціонуванні вищих навчальних закладів недержавної форми власності.

Ключові слова: приватні навчальні заклади, періодизація, освіта.

Проанализированы этапы возникновения и развития частного высшего образования, его роль и значение в современном образовательном пространстве Украины. Указано на преимущества и трудности в функционировании высших учебных заведений негосударственности.

Ключевые слова: частные учебные заведения, периодизация, образование.